HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

א)כאיסורו מה איסורו בכזית אף חזרתו בכזית תניא ר' נתן אומר זה וזה כשתי ביצים ולא הודו לו חכמים 1והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון מאי יקרות וקפאון א"ר אלעזר זה אור שיקר בעולם הזה וקפוי לעולם הבא ר' יוחנן אמר אלו נגעים ואהלות שיקרין הן בעוה"ז וקפויין הן לעולם הבא ור' יהושע בן לוי אמר אלו בני אדם שיקרין הן בעולם הזה וקפויין הן לעוה"ב ב)כי הא דרב יוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד כי הדר אמר ליה אבוה מאי חזית אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה אמר לו בני עולם ברור ראית ואנן היכי התם כי היכי דאיתו אנן הכא הכי איתינן התם ושמעתי שהיו אומרים ג)אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין אדם יכול לעמוד במחיצתן ד)(ומאן) נינהו אילימא ר"ע וחביריו משום הרוגי מלכות ותו לא אלא הרוגי לוד 2ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה' מאי מצלות הסוס א"ר יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים עד שהסוס רץ ומציל ר' אלעזר אמר כל מצילות שתולין לסוס בין עיניו יהיה קדש לה' ור' יוחנן אמר כל ביזה שבוזזין ישראל עד שעה שהסוס רץ ומציל יהיה קדש לה' בשלמא למאן דאמר כל ביזה שבוזו ישראל היינו דכתיב 2והיה הסירות בבית ה' כמזרקים לפני המזבח אלא למ"ד בהנך תרתי מאי והיה הסירות בבית ה' מילתא אחריתי קאמר דמתעתרי ישראל ומתנדבי ומייתי בשלמא למ"ד ביזה היינו דכתיב 3ולא יהיה כנעני עוד בבית ה' צבאות אלא למ"ד הנך תרתי מאי ולא יהיה כנעני א"ר ירמיה °אין כאן עני וכנעני מנלן ה)דאיקרי תגר דכתיב 4וירא שם יהודה בת איש כנעני מאי כנעני אילימא כנעני ממש אפשר בא אברהם והזהיר את יצחק בא יצחק והזהיר את יעקב ויהודה אזיל ונסיב אלא אמר רבי שמעון בן לקיש בת גברא תגרא דכתיב 5כנען בידו מאזני מרמה ואיבעית אימא מהכא 6אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ: 7והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד אטו האידנא לאו אחד הוא אמר רבי אחא בר חנינא לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה ו)אעל בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת לעולם הבא כולו הטוב והמטיב ושמו אחד מאי אחד אטו האידנא לאו שמו אחד הוא א"ר נחמן בר יצחק לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת אבל לעולם הבא כולו אחד ז)נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י ח)סבר רבא למדרשה בפירקא א"ל ההוא סבא לעלם כתיב ר' אבינא רמי כתיב 8זה שמי לעלם ט)וזה זכרי לדור דור אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא אני באל"ף דל"ת:

הדרן עלך אלו עוברין

י)**מקום** בשנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאין עושין למקום שעושין כ)נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם

ואל

כאיסורו. של חמץ. ובשר קודש נמי משנפסל ביוצא אסור באכילה: **יקרות וקפאון.** איידי דאיירי בירושלים ביציאת שעריה דקתני וכן מי שיצא מירושלים כו' פתח בהא פרשתא דבעינן למימר קמן שעתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים: **אור שיקר בעולם הזה.** כשחמה מאירה בגבורתה ואורה גדול אותו אור חשוב ויקר שלה יהא קפוי וקל לעולם הבא. כל דבר קל קרי קפוי צף על המים ויצף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): **בני אדם שיקרים.** עשירים וחשובים ואינן טובים למקום: **איתנגיד.** גוע ופרחה רוחו: **עליונים למטה.** אותן שהיו כאן חשובים ראיתי קלים: **ואנן.** תלמידי חכמים היכי איתינן התם: **הרוגי מלכות ותו לא.** לא היתה בהן מעלה אחרת שיחשבו עליה אלא זו בלבד: **הרוגי לוד.** שני אחים היו שמסרו עצמן ל)על ישראל שהודו על עצמן הריגת בת מלך שהיו מטילין אותה על כל ישראל: **עד שעה שהסוס רץ ומציל.** כשיעור מרוצת הסוס עד חצי היום. ולשון מציל שצילו תחתיו שכל שעות היום חמה נוטה לצדדין ולצל האדם ולצל הבהמה נוטה לצידו כשחמה במזרח צל האדם למערב אבל בחצי היום חמה עומדת באמצע הרקיע בראש כל האדם וצל הסוס תחתיו כפי' ר' מכיר זצ"ל מצאתי: **כל מצילות.** כלומר מ)שתולין לסוס לנוי ולקשקש לשון מצלתים (ד"ה א יג): **יהיה קודש לה'.** שיתנדבו ישראל נדבותיהן למקדש: **כל ביזה שיבוזו ישראל.** מן הנכרים ביום אחד עד חצות יהיו קודש לה' שיביאום נדבה למקדש: **הסירות כמזרקים.** אף הסירות יהיו של כסף ושל זהב שתהא שם ביזה רבה להקדש: **מאי והיה הסירות כמזרקים.** הא במצילות הסוס ליכא הקדש כולי האי: **דמיתעתרי ישראל.** יתעשרו ישראל ובשורה אחרת היא: **כנעני.** לא יהיו צריכין גזברין לעשות סחורה בנכסי הקדש לפי שיהא שם עושר גדול מן הביזה: **בא אברהם והזהיר את יצחק.** שהשביע לאליעזר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני (בראשית כד): **ויצחק את יעקב.** לא תקח אשה מבנות כנען (שם כח): **כולו הטוב והמטיב.** שאין שם בשורה רעה: **למידרשיה בפירקא.** קרייה דיו"ד ה"י דארבע אותיות דרשיה וטעמיה התלויים בו: **לעלם כתיב.** זה שמי לעלם חסר וי"ו לשון העלמה: **כתיב זה שמי לעלם.** בהעלמה וכתיב זה זכרי דמשמע קרייה ולא העלמה. לשון אחר כיון דכתב זה שמי פשיטא דזה זכרי היאך יקרא אלא בשמו: **לא כשאני נכתב.** שני שמות לימדו שם הכתיבה ושם הקרייה:

הדרן עלך אלו עוברין

מקום שנהגו. עד חצות. חצי היום: **שלא לעשות.** כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיטת הפסח ותקון מצה לצורך הלילה דמצוה לטרוח מבעוד יום כדי להסב מהר כדאמר בפ' בתרא (דף קט.) חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל תינוקות שלא ישנו:

ואל

מקום שנהגו. אור"י בשם ריב"א דמפרש בירושלמי מאי שנא ערבי פסחים מאשר י"ט משום דזמן הפסח מחצות ואילך ואף יחיד קאמר התם בשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן אסור במלאכה ופריך אם כן יהא כל היום אסור כמו יחיד שמביא קרבן ומפרש התם משום דראוי להקריב משחרית אבל פסח אינו יכול להקריבו אלא אחר חצות כדנפקא לן מבין הערבים ופריך אם כן קרבן תמיד שהוא לכל ישראל וקרב בכל יום יהא בכל יום אסור במלאכה ומשני שאני תמיד שהתורה הוציאה מן הכלל דכתיב ואספת דגנך ואם כל ישראל יושבים ובטלים מי יאסוף להן דגן ומשמע התם דמדאורייתא אסורה ונראה דאף בזמן הזה דליכא הקרבה כיון שנאסר אז אסור לעולם[א]:

העושה

מסורת הש"ס

א) [לקמן קכא.], ב) ב"ב י:, ג) [מו"ק כח. כתובות עז: ב"ב י:], ד) [נ"ל מאן], ה) [ב"ב עה.], ו) [ברכות נד.], ז) [נכתב ביו"ד ה"י ונקרא ביו"ד ה"י כך הוא נכון וכ"ה בילקוט שמות רמז קע"א], ח) קדושין עא., ט) ס"א וכתיב, י) יבמות יג:, כ) חולין יח: [קי.], ל) [תענית יח:], מ) בס"א ליתא.

תורה אור השלם

1. וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא לֹא יִהְיֶה אוֹר יְקָרוֹת וְקִפָּאוֹן: זכריה יד ו
2. בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל מְצִלּוֹת הַסּוּס קֹדֶשׁ לַייָ וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית יְיָ כַּמִּזְרָקִים לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: זכריה יד כ
3. וְהָיָה כָּל סִיר בִּירוּשָׁלַםִ וּבִיהוּדָה קֹדֶשׁ לַייָ צְבָאוֹת וּבָאוּ כָּל הַזֹּבְחִים וְלָקְחוּ מֵהֶם וּבִשְּׁלוּ בָהֶם וְלֹא יִהְיֶה כְנַעֲנִי עוֹד בְּבֵית יְיָ צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא: זכריה יד כא
4. וַיַּרְא שָׁם יְהוּדָה בַּת אִישׁ כְּנַעֲנִי וּשְׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקָּחֶהָ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ: בראשית לח ב
5. כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׁק אָהֵב: הושע יב ח
6. מִי יָעַץ זֹאת עַל צֹר הַמַּעֲטִירָה אֲשֶׁר סֹחֲרֶיהָ שָׂרִים כִּנְעָנֶיהָ נִכְבַּדֵּי אָרֶץ: ישעיה כג ח
7. וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד: זכריה יד ט
8. וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם זֶה שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר: שמות ג טו

גליון הש"ס

גמ' אר"י אין כאן עני. עי' שבת סג ע"א רש"י ד"ה לא יחדל:

מוסף רש"י

מה איסורו בכזית. שיעור איסור אכילתו שהוא חייב עליו בכזית (לקמן פה.). **עליונים למטה.** אותם שהם עליונים כאן מחמת עושרן, ראיתי שם שהם למטה (ב"ב י:). **ותחתונים למעלה.** ראיתי עניים שהם ביינו שפלים, שם ראיתים חשובים (שם). **ואנן היכי התם.** בעלי תורה היאך אתינן, היאך יש חשיבותנו (שם). **כי היכי דאיתו אנן הכי.** חשובים ונכבדים (שם). **משום הרוגי מלכות ותו לא.** כלומר הך מלתא למודא הוא דהוי בהו שנהרגו על קידוש השם ותו לא הוה בהו (שם). **הרוגי לוד.** לוליינוס ופפוס, אחים שהרגם טורנוסרופוס (נ"ל טוריינוס) הרשע בלודקיא כדאמרינן במס' תענית (יח:) על גזירה שנגזרה על ישראל להשמיד על שנמצאת בת מלך הרוגה, וחשדו את ישראל עליה ועמדו האחים הללו ואמרו מה לכם על ישראל אנו הרגנוה (ב"ב שם, וכעי"ז תענית שם). **כתיב זה שמי.** מלמד כתיב שמי וזכרי משמע שלמדו שני שמות ואמר לו זה שמי מיוחד וזה השני אני נזכר (קדושין עא. ושם הגירסא: כתיב זה שמי וכתיב וזה זכרי). **הדרן עלך אלו עוברין**

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"י מהל' ברכות הל"ג טוש"ע או"ח סי' רכב סעי' א ב]:

א ב מיי' פ"ח מהל' י"ט הל' יח כ סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תסח סעיף ג ד:

מוסף תוספות

א. דמנהג אבותינו בידינו אע"פ שפסח אינו נוהג עתה. תוס' ר"פ.

רבינו חננאל

וכיון שהזכיר אם לא עבר הצופים חוזר, דש"מ עד הצופים מירושלים הוא חשוב, הוצרך לברורו מהאי קרא, והיה ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה', ואמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים עד שעה שהסוס רץ ומציל, פירוש חצי היום שהצל של סוס תחתיו, מפני זה פתח והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון, פי' ר' אלעזר אור שהוא יקר בעולם הזה, כלומר התורה. כדכתיב כי נר מצוה ותורה אור, וכתיב ודבר ה' היה יקר בימים ההם, קפוי הוא מצוי לעולם הבא, וכל דבר מצוי ביד הרבים כדכתיב והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו וגו' בזול הוא. ריש לקיש דרשו בתלמוד נגעים ואהלות שהוא יקר עכשיו כו'. ור' יוחנן אמר אלו בני אדם שנראין בעולם הזה יקרים ונכבדים, קפויים הם לעולם הבא. **כי הא** דיוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש כאילו פרחה נשמתו, איתפח אמר ליה אבוה מאי חזית, אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה, כלומר היקרים החשובים בעולם הזה, כדכתיב אוקיר אנוש מפז ואדם מכתם אופיר, ראיתי אותם תחתונים במדרגה התחתונה, והיורדים בעולם הזה ראיתי בעליה למעלה מאלו. אמר ליה בני עולם ברור ראית, כלומר האמת שם הוא, מי שהוא לשם עליון הוא העיקר. אמר ליה ואנו אנה מקומנו, אמר ליה אנו חשיבותינו התם כי הכא. ושמעתי אשרי מי שיבא לכאן ותלמודו בידו. יש מי שאומר שגורס תלמודו על פה, כי הלך וגרסתו עמו. ויש מי שמפרש מי שיבא בכאן ומעשיו מיסדים ותלמודו שקיים כל מה שלמד, נמצא כאלו הביא ראיותיו עמו. **והרוגי מלכות אין כל בריה ולשון יכולה במחיצתן.** ואסיקנא לאו ר"ע וחבריו דהללו מעלתן גדולה זולתי מצות הריגתם, אלא שני אחים שהיו בלוד בשעה שנמצאת בת קיסר הרוגה, ובקשו להרוג כל (יהודי) היהודים בשבילה, ואמרו שני האחים [נ"א: שמעיה ואחיו] אנו הרגנוה כדי להציל כל ישראל, ונהרגו הן וכו'. [נ"א: ושלמו בנפשם ונהרגו הם... ועליהם מפורש בישעיה כי עליך הורגנו כל היום וגו'] וקיימא לן כי הרוגי לוד הם שמעיה ואחיו שנהרגו בי"ב באדר כמפורש בפרק סדר תעניות כיצד כו'. והיה ה' למלך על כל הארץ **ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.** יהיה ה' אחד, שאין שם בשורה רעה, שצריך לומר ברוך דיין האמת, אלא הטוב בכל, שהכל טוב שאין שם רע. ושמו אחד כר"נ בר יצחק דאמר בעולם הזה שמי נכתב ביוד הא ונקרא באלף דלת, אבל בעולם הבא כולו אחד, כשאני נכתב כך אני נקרא. **רבה סבר למדרשה בפירקא.** ולגלותו, א"ל ההוא רבא זה שמי לעלם חסר ו' כתיב, כלומר עלמיה, [וזה] זכרי כשאני נקרא עכשיו באלף דלת, ובעולם הבא בשמי שנאמר זה שמי לעולם. **הדרן עלך ואלו עוברין** מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין כו'. ומתמהינן מאי איריא ערבי פסחים אפילו כל ערובה נמי, דתניא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם. ושנינן התם מן המנחה ולמעלה הכא מחצות. אי נמי התם ברכה לא חזי, הכא בערב הפסח העושה מלאכה מחצות היום ולמעלה, זולתי